

เกณฑ์ตัดสินความจริงตามหลักกาลามสูตร :
การศึกษาเชิงวิเคราะห์ วิจัย และวิธาน
Criterion of Truth According to Kalamasutta :
An Analytic, Appreciative and Applicative Study

เมธา หริมเทพาธิป¹/ กิรติ บุญเจือ²/ พระมหามชวินทร์ ปุริสุตตโม³
Metha Harimtepathip / Kirti Bunchua / Phramaha Maghavin Purisuttamo

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อถกคำถามว่าเกณฑ์ตัดสินความจริงตามหลักกาลามสูตรเรียกว่าเป็นลัทธิประโยชน์นิยมได้หรือไม่โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงปรัชญาเพื่อหาคำตอบที่ดีที่สุดจากการประนีประนอมทุกฝ่ายเท่าที่จะทำได้และมีเหตุผลเหนือกว่าทุกฝ่าย ผลการวิจัยพบว่า เหตุผลของฝ่ายตรงข้ามที่สนับสนุนว่าเกณฑ์ตัดสินความจริงตามหลักกาลามสูตรเป็นลัทธิประโยชน์นิยม แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มแรก เห็นว่าเกณฑ์ตัดสินความจริงตามหลักกาลามสูตรเป็นประโยชน์นิยมเชิงตะวันตก กลุ่มที่สอง เห็นว่า เกณฑ์ตัดสินความจริงตามหลักกาลามสูตรเป็นประโยชน์นิยมเชิงพุทธ ผู้วิจัยวิจารณ์เหตุผลของฝ่ายตรงข้ามว่า การให้เหตุผลดังกล่าวมีจุดอ่อน 2 ประเด็น ประเด็นแรก เกิดจากการเลือกตีความเฉพาะส่วนผลของการกระทำแต่ละเลยส่วนเหตุและคำวินิจฉัยของวิญญูชน ประเด็นที่สอง เกิดจากการตีความคำว่า “ประโยชน์” ของพุทธศาสนาในความหมายเดียวกับปรัชญาตะวันตก แต่ผู้วิจัยกลับคิดเห็นตรงกันข้ามว่าไม่น่าจะเรียกได้เช่นนั้น เพราะแท้จริงแล้วประโยชน์ในพุทธศาสนาเป็นประโยชน์เชิงคุณค่าสำหรับพัฒนาคุณภาพชีวิต ผู้วิจัยเสนอคำตอบใหม่ว่า เกณฑ์ตัดสินความจริงตามหลักกาลามสูตรเป็นแนวคิดหลังนวยุคสายกลาง เพราะมีหลักการ วิธีการ และจุดมุ่งหมายเหมือนกัน กล่าวคือ 1) ยึดหลักการไม่ยึดมั่นถือมั่น ย้อนอ่านใหม่หมดไม่ลดอะไรเลย และแสวงหาจุดร่วม สงวนจุดต่าง 2) ยึดวิธีการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ 3) ยึดเป้าหมาย คือ การพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้งโดยส่วนตนและส่วนรวม

คำสำคัญ : เกณฑ์ตัดสินความจริง, กาลามสูตร

¹ นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (ปร.ด.) สาขาวิชาปรัชญาและจริยศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

² ศาสตราจารย์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Abstract

The objective of the research was to discuss the question “Could criterion of truth according to Kālāmasutta could defined to be utilitarianism?” in the philosophical approach in order to discover the best answer which compromise all parties and will be the superior reason. The research result was showed that the opposed parties support the criterion of truth according to Kalamasutta was defined as utilitarianism composed of 2 groups ; 1) western utilitarianism, 2) Buddhist utilitarianism. The researcher found that the opposed reasons had two weak points; 1) the hermeneutics was done especially on the consequences of the action by neglecting the consideration of causes and the diagnosis of the responsible men, 2) the hermeneutics of the word “Useful” in Buddhism as same meaning of utilitarianism in the western philosophy. On the other hand, the researcher had purpose that useful in Buddhism give the answer should not to be utilitarianism because in Buddhism the valuated benefits for the development of life quality. The researcher proposed the new that the criterion of truth according to Kalamasutta was a criterion philosophy because they had the same principles, methods, and aims ; 1) both supported the detachment principle, reread

all reject none concept and seek variety 2) both critical thinking 3) their objectives were the development of the life quality by individual and public approach.

Keywords : Criterion of Truth, Kalamasutta

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของงานวิจัยนี้มาจากปัญหาเชิงจริยศาสตร์ที่ว่า “เกณฑ์ใดที่ช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตไปสู่ความดีและความสุข” ปัญหาดังกล่าวนี้นี้ทำให้ผู้วิจัยพยายามแสวงหาคำตอบ ซึ่งพบว่า คำสอนเรื่องเกณฑ์ตัดสินความจริงใน “กาลามสูตรหรือเกสปุตตสูตร” มีคำสอนที่เอื้อประโยชน์สุขและสันติภาพให้แก่ผู้ที่นำไปใช้ตีความในเรื่องต่างๆ ทั้งยังสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างแท้จริงและเป็นสากล

ปัญหาการวิจัย

เกณฑ์ตัดสินความจริงตามหลักกาลามสูตรเรียกว่าเป็นลัทธิประโยชน์นิยมได้หรือไม่

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อวิเคราะห์แนวคิดที่สนับสนุนว่า เกณฑ์ตัดสินความจริงตามหลักกาลามสูตรเรียกว่าเป็นลัทธิประโยชน์นิยมได้และไม่ได้อย่างไร

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงเอกสาร ด้วยวิธี dialectic and discursive method โดยมีขอบเขตของการวิจัยดังนี้

1. ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการตรรกศาสตร์ 5 ได้แก่ 1) ที่มาของคำว่า “กระบวนการตรรกศาสตร์” 2) แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการตรรกศาสตร์ 5 และ 3) เกณฑ์ตัดสินความจริงของแต่ละกระบวนการตรรกศาสตร์

2. ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับลัทธิประโยชน์นิยม ได้แก่ 1) ความหมายของประโยชน์นิยม 2) ผู้ก่อตั้งลัทธิประโยชน์นิยม 3) แนวคิดทั่วไปของลัทธิประโยชน์นิยม 4) เกณฑ์ตัดสินความจริงของลัทธิประโยชน์นิยม

3. ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับเกณฑ์ตัดสินความจริงตามหลักกาลามสูตร ได้แก่ 1) ความหมายของกาลามสูตร 2) หลักคำสอนในกาลามสูตร และ 3) เกณฑ์ตัดสินความจริงตามหลักกาลามสูตร

4. ศึกษาแนวคิดที่สนับสนุนว่า เกณฑ์ตัดสินความจริงตามหลักกาลามสูตรเรียกว่าเป็นลัทธิประโยชน์นิยมได้และไม่ได้ ได้แก่ 1) แนวคิดที่สนับสนุนว่าเกณฑ์ตัดสินความจริงตามหลักกาลามสูตรเป็นประโยชน์นิยมเชิงตะวันตก และ 2) แนวคิดที่สนับสนุนว่าเกณฑ์ตัดสินความจริงตามหลักกาลามสูตรไม่ใช่ประโยชน์นิยมเชิงตะวันตก แต่เป็นประโยชน์นิยมเชิงพุทธ

5. เสนอแนะการแก้ปัญหาและข้อสงสัยเกี่ยวกับเกณฑ์ตัดสินความจริงตามหลักกาลามสูตร

6. วิจัยและวิธานเกณฑ์ตัดสินความจริงตามหลักกาลามสูตร

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเล่มนี้ มีการดำเนินการศึกษาดำรงและเอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. เอกสารปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎกและอรรถกถาของพระไตรปิฎก ฉบับภาษาไทย

2. เอกสารทุติยภูมิ ได้แก่ ตำราและเอกสารทางวิชาการ

3. วิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารปฐมภูมิและทุติยภูมิ

4. เรียบเรียงข้อมูล

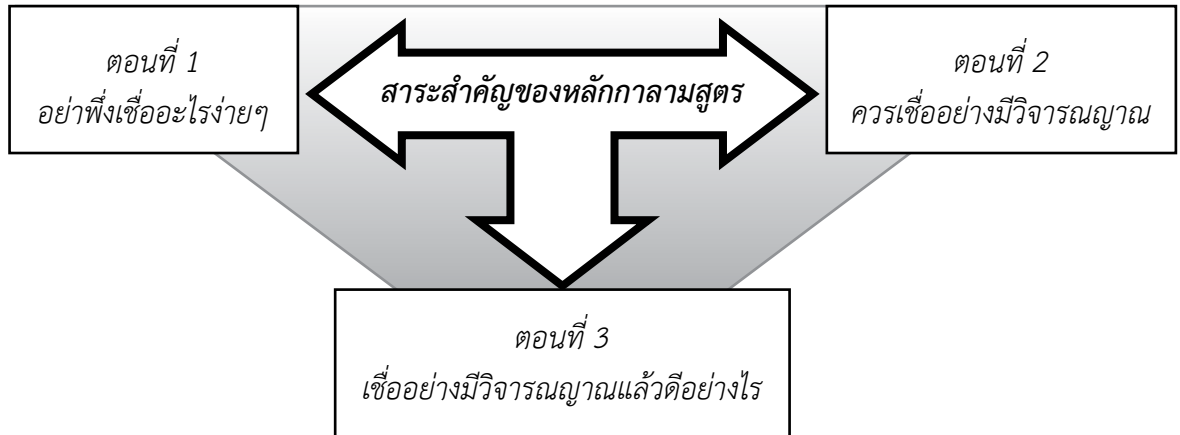
5. สังเคราะห์ข้อมูลที่เรียบเรียงแล้วด้วยวิธีการวิจัยเชิงปรัชญา อันได้แก่ วิภาษวิธี และวิธีแลกเปลี่ยนความคิดเห็น วิภาษวิธี (dialectic method) คือ การตั้งคำถามที่อาจตอบได้ หลายคำตอบที่เป็นไปได้ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น (discursive method) คือ การรับฟังเหตุผลที่สนับสนุนแต่ละคำตอบ เพื่อหาคำตอบที่ดีที่สุด จากการประนีประนอมทุกฝ่ายเท่าที่จะทำได้ และมีเหตุผลเหนือกว่าทุกฝ่าย

การวิเคราะห์ข้อมูล

สรุป

1. ลัทธิประโยชน์นิยม คือ ลัทธิที่ถือว่าการกระทำที่ถูกหรือผิดจะพิจารณาจากผลการกระทำ (Tom Le Beauchamp, 1982: 73) ว่ามันจะก่อให้เกิดผลประโยชน์เพียงใด สิ่งที่ถูกต้องเป็นความดีคือ สิ่งที่เกิดประโยชน์และความสุขแก่คนจำนวนมาก สิ่งที่ไม่ถูกต้องเป็นความเลว คือ สิ่งที่เกิดผลเป็นทุกข์แก่คนจำนวนมาก (S.E. Stunpf, 1971 : 363 - 364)

2. กาลามสูตร มีสาระสำคัญอยู่ 3 ตอน โดยสรุปเป็นแผนภาพดังนี้ (ดูแผนภาพที่ 2 ประกอบ)

แผนภาพที่ 1 สาระสำคัญของกาลามสูตร

กาลามสูตรตอนที่ 1 อย่าฟังเชื่ออะไรง่ายๆ หมายถึง อย่าฟังเชื่อเพียงเพราะการอ้างฐานข้อมูลต่างๆ ซึ่งมีอยู่ 10 ประการดังนี้

- 1) อย่าฟังเชื่อเพียงเพราะอ้างว่าได้ฟังตามกันมา
- 2) อย่าฟังเชื่อเพียงเพราะอ้างว่าถือปฏิบัติสืบทอดกันมา
- 3) อย่าฟังเชื่อเพียงเพราะอ้างว่าเป็นข่าวลือ
- 4) อย่าฟังเชื่อเพียงเพราะอ้างว่ามาจากตำราหรือคัมภีร์
- 5) อย่าฟังเชื่อเพียงเพราะอ้างว่าตรงกับหลักตรรกะ
- 6) อย่าฟังเชื่อเพียงเพราะอ้างว่าตรงกับหลักอนุमान
- 7) อย่าฟังเชื่อเพียงเพราะอ้างว่าตรรกะตรงเอาตามอาการที่ปรากฏ
- 8) อย่าฟังเชื่อเพียงเพราะอ้างว่าสิ่งนั้นเข้ากันได้กับความคิดเห็นหรือทฤษฎีของตน
- 9) อย่าฟังเชื่อเพียงเพราะอ้างว่าผู้พูดดูน่าเชื่อถือ
- 10) อย่าฟังเชื่อเพียงเพราะอ้างว่าสมณะผู้นี้เป็นครูของเรา

กาลามสูตรตอนที่ 2 ควรเชื่ออย่างมีวิจารณญาณ หมายถึง ควรใช้วิจารณญาณก่อนเชื่อ โดยพิจารณาจากเกณฑ์ตัดสินความจริงตามหลักกาลามสูตร ดังนี้

- 1) เมื่อพิจารณาด้วยวิจารณญาณแล้วพบว่า สิ่งนั้นเป็นอกุศล มีโทษ วิญญูชนติเตียน ไม่เป็นไปเพื่อประโยชน์ เป็นไปเพื่อทุกข์ ก็ไม่ควรเชื่อ ไม่ควรปฏิบัติตาม
- 2) เมื่อพิจารณาด้วยวิจารณญาณแล้วพบว่า สิ่งนั้นเป็นกุศล ไม่มีโทษ วิญญูชนสรรเสริญ เป็นไปเพื่อประโยชน์ เป็นไปเพื่อความสุข ก็ควรเชื่อ ควรปฏิบัติตาม

กาลามสูตรตอนที่ 3 เชื่ออย่างมีวิจารณญาณแล้วคืออะไร หมายถึง หลังใช้วิจารณญาณก่อนเชื่อตามหลักกาลามสูตร ย่อมได้รับสิ่งดีๆ 4 ประการในปัจจุบันคือ

1) ถ้านรก - สวรรค์ มีจริง ก็เกิดความอ่อนใจว่า เราย่อมไปสู่คติ เมื่อตายแล้ว

2) ถ้านรก - สวรรค์ไม่มีจริง ก็เกิดความอ่อนใจว่า เราไม่มีเวร ไม่มีภัยเบียดเบียน ไม่มีทุกข์ เป็นสุขในโลกปัจจุบัน

3) ถ้าทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว เป็นจริง ก็เกิดความอ่อนใจว่า เราไม่ได้ทำชั่ว ไหนเลยความทุกข์จะเกิดขึ้นกับเรา

4) ถ้าทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ไม่เป็นจริง ก็เกิดความอ่อนใจว่า เราไม่ได้ทำชั่ว ก็ถือว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ทั้ง 2 ส่วน คือ ทั้งส่วนตนและผู้อื่น

จะเห็นได้ว่า เกณฑ์ตัดสินความจริงตามหลักกาลามสูตรอยู่ในตอนที่ 2 ส่วนตอนที่ 1 และ 3 เป็นส่วนประกอบ เพื่อให้เกณฑ์ตัดสินความจริงตามหลักกาลามสูตรเกิดความสมบูรณ์ในเชิงปฏิบัติการ

3. เหตุผลของฝ่ายตรงข้ามที่สนับสนุนว่า เกณฑ์ตัดสินความจริงตามหลักกาลามสูตรเป็นลัทธิประโยชน์นิยม แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

กลุ่มแรกคือ กลุ่มที่มีทรรศนะสนับสนุนว่า เกณฑ์ตัดสินความจริงตามหลักกาลามสูตรเป็นประโยชน์นิยมเชิงตะวันตก ได้แก่ (Domein Keown, 1992 : 14 - 16)

Mrs. Rhys David วิจัยไว้ว่า “พุทธจริยศาสตร์นั้นเป็นสุขนิยม และไม่ว่าพระพุทธเจ้าจะทรงยอมรับหรือไม่ก็ตาม ระบบศีลธรรมของพระพุทธองค์ก็จัดอยู่ในจริยศาสตร์สำนักหนึ่งของอังกฤษ อันได้แก่ ปรัชญาสำนักประโยชน์นิยม”

J.B. Pratt สรุปว่า “ระบบจริยศาสตร์ของพุทธนี้จัดอยู่ในรูปแบบประโยชน์นิยมแบบสุขนิยมเชิงปรีตละ และหลักการที่เสนอว่า รูปแบบของความสุขที่เป็นตัวตัดสินความดีหรือชั่วที่ได้ประกาศอย่างชัดเจนนั้นเป็นหลักการของประโยชน์นิยม และพุทธ

จริยศาสตร์อาจจะจัดอยู่ในกลุ่มของลัทธิสโตอิก แต่หลักที่เป็นมูลฐานและการให้เหตุผลแบบขันตินิยมของพุทธจริยศาสตร์นั้นเป็นประโยชน์นิยมแบบสุขนิยมเชิงปรีตละ”

Dhammasiri ยืนยันว่า “พุทธศาสนาเป็นประโยชน์นิยมแบบอุดมคติ ในส่วนรายละเอียดนั้น พุทธศาสนาเป็นประโยชน์นิยมแบบกฎ”

กลุ่มที่สองคือ กลุ่มที่มีทรรศนะสนับสนุนว่า เกณฑ์ตัดสินความจริงตามหลักกาลามสูตรเป็นประโยชน์นิยมเชิงพุทธ ได้แก่

Anurudha เสนอไว้ว่า พุทธจริยศาสตร์ไม่ใช่ประโยชน์เชิงตะวันตกเพียงแต่มีลักษณะคล้ายคลึงเท่านั้น กล่าวคือ ในทรรศนะของพุทธปรัชญา การแยกแยะว่าอะไรดีอะไรชั่ว มีเกณฑ์ตัดสินอยู่ 2 อย่างคือ (Domein Keown, 1992 : 15)

1) เจตนา ได้แก่ ความตั้งใจ ซึ่งผลักดันให้มนุษย์กระทำ

2) วิวาท ได้แก่ ผลซึ่งเกิดจากการกระทำนั้น พุทธศาสนาดูเหมือนว่าจะมุ่งเน้นในเรื่องผล (วิวาท) เป็นสำคัญ ดังนั้น พุทธจริยศาสตร์ จึงดูเหมือนว่ามีลักษณะความคล้ายกับประโยชน์นิยม

Padhamasiri De Silva (1995 : 62) ยืนยันว่า พุทธจริยศาสตร์ไม่เป็นประโยชน์นิยมแบบตะวันตก แต่มีลักษณะประโยชน์นิยมเป็นของตัวเอง คือ เป็นประโยชน์นิยมเชิงพุทธ โดยวิจัยไว้ ในหนังสือ “A Companion to Ethics” ว่า “โดยทั่วไป พุทธจริยศาสตร์มีลักษณะของประโยชน์นิยมอยู่ แต่เป็นประโยชน์นิยมเชิงพุทธ ไม่ใช่ประโยชน์นิยมเชิงสุขนิยม”

นอกจากนี้ ยังมีนักวิชาการบางท่านได้ศึกษาวิเคราะห์ประโยชน์ในพุทธปรัชญาเถรวาทกับลัทธิประโยชน์นิยมเชิงตะวันตก และได้แสดงความ

คิดเห็นนั้นผ่านทางตำรับตำราและงานวิจัย ซึ่งได้ใช้คำว่า “ประโยชน์นิยม” มาประกอบกับคำว่า “พุทธปรัชญา” หรือ “พุทธปรัชญาเถรวาท” เป็นกรณีเฉพาะ เช่นคำว่า “ประโยชน์นิยมในพุทธปรัชญา” (ธีรโชติ เกิดแก้ว, 2553 : 299) หรือ “ประโยชน์นิยมในพุทธปรัชญาเถรวาท” (เอกวุฒิ บุตรโคษา, 2553 : 39) เป็นต้น การใช้คำดังกล่าวนี้เป็นการยอมรับว่ามีปรัชญาประโยชน์นิยมในพุทธศาสนาหรือเท่ากับสนับสนุนว่าเกณฑ์ตัดสินความจริงตามหลักกาลามสูตรเป็นประโยชน์นิยมเชิงพุทธด้วย

อภิปราย

1) ทรศนะของ Mrs. Rhys Pratt และ Dhammasiri ที่สนับสนุนว่า เกณฑ์ตัดสินความจริงตามหลักกาลามสูตรเป็นลัทธิประโยชน์นิยมเชิงตะวันตกเป็นทรศนะที่ไม่ถูกต้อง เพราะเหตุผล 2 ประการคือ

ประการแรก Mrs. Rhys Pratt และ Dhammasiri ตีความคำว่า “ประโยชน์ในพุทธศาสนา” โดยมีนัยทางผลประโยชน์ฝ่ายโลกที่เกี่ยวข้องกับวัตถุเท่านั้น จึงไม่ตรงกับเป็นเจตนาหลักในทางพุทธศาสนา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของพระพรหมคุณาภรณ์ ที่อธิบายว่า “วัตถุ” ไม่ใช่ประโยชน์ที่แท้จริงของชีวิตก็เพราะวัตถุเป็นเพียงเครื่องอาศัยหรือสิ่งเกื้อหนุนให้ไปสู่ประโยชน์ที่แท้จริงของชีวิตอีกต่อหนึ่ง แต่คนหลงผิดคิดเห็นว่าวัตถุเป็นประโยชน์ที่แท้จริงของชีวิต (พระธรรมปิฎก, 2540 : 21 - 23) เพราะฉะนั้น ท่านจึงเน้นอย่างชัดเจนว่า “ประโยชน์ (ในพุทธศาสนา) ที่เข้าใจกันนั้นไม่ใช่ประโยชน์ทางวัตถุ แต่เป็นประโยชน์ทางจิตหรือคุณธรรมทางจิตใจ” (พระพรหมคุณาภรณ์, 2551 : 600)

ดังนั้น สิ่งที่เรียกว่า “ประโยชน์” ที่แท้จริงของชีวิตจึงไม่ได้หมายถึงผลประโยชน์ในเชิงวัตถุ แต่หมายถึง การพัฒนาคุณภาพของจิตใจและสติปัญญาให้สูงขึ้น โดยมีจุดมุ่งหมาย สูงสุดคือพระนิพพาน เพราะฉะนั้น สิ่งที่มีใช้ประโยชน์จึงน่าจะได้แก่ สิ่งที่ทำให้คุณภาพของจิตใจต่ำลง ทำให้ปัญญาเสื่อมถอยไม่เป็นไปเพื่อพระนิพพาน ดังคำสอนในฉันทนสูตร อังคุดตรนิกาย ดิกนิบาต (20/511/204 - 205) ที่ว่า

“ภิกษุทั้งหลาย รากะ (โลภะ) โทสะ และโมหะ เป็นสิ่งที่ทำให้คนมืดบอด ทำให้ไร้จักขุ ทำให้ปัญญาดับ ส่งเสริมความคับแค้น ไม่เป็นไปเพื่อพระนิพพาน”

จากพุทธพจน์ดังกล่าวจะเห็นได้ว่า รากะ (โลภะ) โทสะ และโมหะ ยิ่งเกิดขึ้นมากเท่าไร ยิ่งทำให้คุณภาพจิตใจต่ำลง ปัญญาเสื่อมถอย และห่างไกลจากนิพพานมากขึ้นเท่านั้น ส่วนการละความโลภ ความโกรธ และความหลง ยิ่งละได้มากเท่าไร ก็ยิ่งใกล้นิพพานมากขึ้นเท่านั้น

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ประโยชน์ในพุทธศาสนาเป็นเรื่องของ “คุณค่า” ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ได้แก่ การทำดีมีสุขแท้ตามความเป็นจริงในปัจจุบัน เป็นทางสู่พระนิพพาน ซึ่งอยู่เหนือความต้องการผลประโยชน์ทางวัตถุใดๆ ทั้งสิ้นของโลกนี้

ประโยชน์ในหลักกาลามสูตร จัดว่า เป็นประโยชน์ในความหมายของการพัฒนาคุณภาพชีวิตก็เช่นกัน เพราะเป็นประโยชน์จากการละอกุศลธรรม เป็นไปเพื่อประโยชน์สุขทั้งส่วนตนและผู้อื่น ดังข้อความในเกสปุตตสูตร อังคุดตรนิกาย ดิกนิบาต (20/505/181 - 182) ที่ว่า

“กาลามชนทั้งหลาย ก็บุคคลผู้ไม่โลภ ไม่โกรธ ไม่หลง ไม่ถูกความโลภ โกรธ หลง ครอบงำ

ย่อมไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักทรัพย์ก็ได้ ไม่คบชู้ ไม่พูดเท็จ สิ่งใดเป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุขสิ้นกาลนาน บุคคลผู้ไม่โกรธ ย่อมชักชวนผู้อื่นเพื่อความเป็นอย่างนั้น”

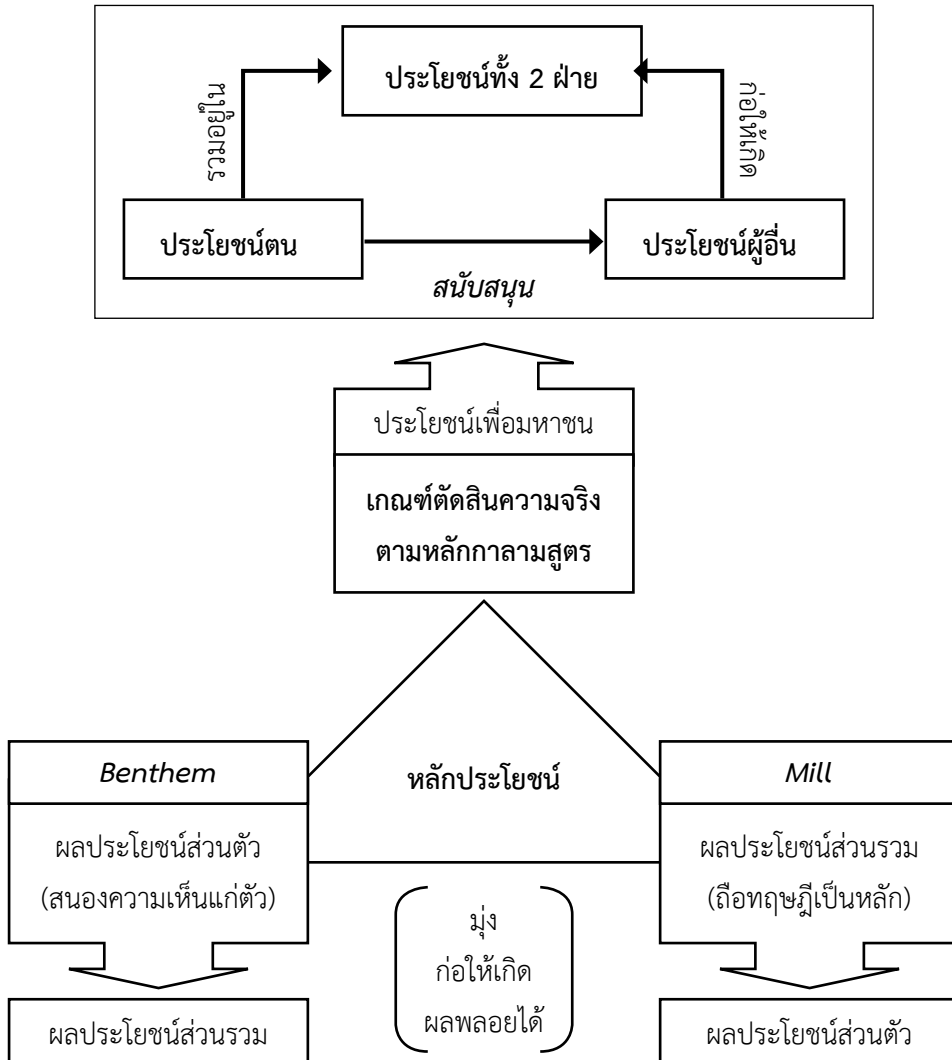
ประการที่สอง หลักประโยชน์ของกาลามสูตร แตกต่างจาก หลักประโยชน์ของ Bentham และ Mill กล่าวคือ

หลักประโยชน์ของ Bentham เสนอให้มนุษย์มุ่งแสวงหาผลประโยชน์เพื่อสนองความเห็นแก่ตัวของตนเองให้มากที่สุด (Vatsyayan, 1986 : 82) เมื่อแต่ละคนได้รับประโยชน์น้อยอย่างเต็มที่แล้ว ก็จะก่อให้เกิดประโยชน์ส่วนรวมขึ้นมาเป็นผลพลอยได้ (Jeremy Bentham, 1984 : 3) ส่วน Mill เสนอให้มนุษย์กระทำทุกอย่างเพื่อส่วนรวมเท่านั้น แล้วผลประโยชน์ส่วนตนก็จะเกิดขึ้นมาเป็นผลพลอยได้ (John Stuart Mill, 1951 : 38) แต่ประโยชน์ในเกณฑ์ตัดสินความจริงตามหลักกาลามสูตร เน้นให้ทำประโยชน์เพื่อตนเองและผู้อื่น โดยคำนึงถึงประโยชน์ที่จะได้รับร่วมกัน คือ การพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้งโดยส่วนตนและส่วนรวม

ในขณะที่ Bentham เสนอให้มนุษย์มุ่งประโยชน์เชิงวัตถุเพื่อสนองความเห็นแก่ตัวให้มากที่สุด แต่เกณฑ์ตัดสินความจริงตามหลักกาลามสูตร กลับเสนอให้มนุษย์มุ่งประโยชน์เชิงคุณค่าในการพัฒนาจิตใจและสติปัญญา เพื่อสละความเห็นแก่ตัวให้มากที่สุด ได้แก่ การสละความโลภ ความโกรธ และความหลง ในจิตใจซึ่งเป็นตัวทำลายประโยชน์สุขทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของท่านพุทธทาสภิกขุ (ม.ป.ป. (ข) : 48) ที่ยอมรับว่า โดยที่สุดแล้ว พุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มุ่งทำลายความเห็นแก่ตัว ซึ่งเป็นศัตรูของสันติภาพ (พุทธทาสภิกขุ, ม.ป.ป. (ก) : 13) และการได้รับประโยชน์ฝ่าย

เดียวนั้นไม่ถูกต้อง สิ่งที่ต้อง นั้นก็คือ ทุกฝ่ายจะต้องได้รับประโยชน์ (พุทธทาสภิกขุ, 2528 : 63 - 64)

ในขณะที่ Mill เสนอให้มนุษย์แสวงหาประโยชน์เชิงวัตถุเพื่อส่วนรวมให้มากที่สุด (the most of people) ซึ่งอาจจะเป็นเฉพาะกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งก็ได้ หากเป็นประโยชน์มากที่สุดเพื่อส่วนรวมของกลุ่มดังกล่าวมากที่สุด ก็ถือว่าเป็นประโยชน์ที่ต้องและเหมาะสมตามเกณฑ์ของหลักมหุสข (John Stuart Mill, 1951 : 8) แต่เกณฑ์ตัดสินความจริงตามหลักกาลามสูตรกลับเสนอให้มนุษย์คำนึงถึงประโยชน์สุขของคนทั้งโลก ไม่จำกัดว่าต้องเป็นกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ประโยชน์ส่วนรวมตามพุทธประสงค์ที่แท้จริงนั้น หมายถึง ประโยชน์ของคนทั้งหมด (รวมถึงปัจเจกชนด้วย) หรือ All of Creature ในทุกที่ทุกสถาน นอกจากนี้ การกระทำใดที่แม้ไม่ให้ประโยชน์แก่คนจำนวนมากที่สุด แต่เป็นเพียงแค่คนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งก็ยังถือว่าเป็นการกระทำที่มีประโยชน์อยู่เหมือนเดิม เพราะประโยชน์ตามหลักกาลามสูตรไม่ได้ถูกจำกัดความว่าจะต้องเป็นประโยชน์ของจำนวนคนเท่านั้นเท่านั้นจึงจะถือว่าเป็นประโยชน์ แต่การกระทำที่เป็นประโยชน์ทุกการกระทำถือว่ามีความค่าทางศีลธรรมเท่ากัน จะเห็นว่า เกณฑ์ตัดสินความจริงตามหลักกาลามสูตรมีความยืดหยุ่นและครอบคลุมประโยชน์ทุกประเภททั้งที่เป็นส่วนรวมและส่วนย่อย และเอื้ออำนวยต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์เป็นอย่างยิ่ง (ดูแผนภูมิที่ 3 ประกอบ)

แผนภูมิที่ 2 เปรียบเทียบหลักประโยชน์ระหว่างเบนธัม มิลล์ และ
เกณฑ์ตัดสินความจริงตามหลักกาลามสูตร

2) ทรศนะของ Anurudha และ Padhamasiri De Silva ที่สนับสนุนว่า เกณฑ์ตัดสินความจริงตามหลักกาลามสูตรเป็นลัทธิประโยชน์นิยมเชิงพุทฺธ เป็นทรศนะที่ผิด เพราะมีตีความแบบแยกส่วน โดยเลือกตีความเฉพาะส่วนที่เป็นผลของการกระทำ ทำให้ดูเหมือนว่าข้อสรุปรองของฝ่ายตรงข้ามมีความถูกต้อง แต่เมื่อนำองค์ประกอบทั้งหมดของเกณฑ์ตัดสินความจริงมาพิจารณาร่วมกันกลับพบว่าไม่เป็นไปตามข้อสรุปรองของฝ่ายตรงข้าม กล่าวคือ เกณฑ์ตัดสินความจริงตามหลักกาลามสูตรมีข้อพิจารณาอยู่ 5 องค์ประกอบ ได้แก่ (อง. ติก. 20/505/180 - 183)

- (1) เป็นกุศลหรืออกุศล
- (2) มีโทษหรือไม่มีโทษ
- (3) วิญญูชนติเตียนหรือสรรเสริญ
- (4) เป็นไปเพื่อประโยชน์หรือไม่เป็นไปเพื่อประโยชน์
- (5) เป็นไปเพื่อสุขหรือเป็นไปเพื่อทุกข์

เมื่อพิจารณาแล้วพบว่า สิ่งนั้นเป็นอกุศล มีโทษ วิญญูชนติเตียน ไม่เป็นไปเพื่อประโยชน์ เป็นไปเพื่อทุกข์ ก็ไม่ควรเชื่อ ไม่ควรปฏิบัติตาม

แต่เมื่อพิจารณาแล้วพบว่า สิ่งนั้นเป็นกุศล ไม่มีโทษ วิญญูชนสรรเสริญ เป็นไปเพื่อประโยชน์ เป็นไปเพื่อสุข ก็ควรเชื่อ ควรปฏิบัติตาม

การที่ฝ่ายตรงข้าม เลือกเฉพาะส่วน “ผลของการกระทำ” คือ ข้อ (4) และ (5) ไปตีความเพื่อสนับสนุนว่าเกณฑ์ตัดสินความจริงตามหลักกาลามสูตรเป็นประโยชน์นิยมจึงเป็นการอ้างเหตุผลแบบวิบัติ เพราะละเลย “ส่วนเหตุ” ได้แก่ ส่วนของเจตนาในข้อ (1) และส่วนของการกระทำในข้อ (2) นอกจากนี้ยังละเลย “คำวินิจฉัยของวิญญูชน” ในข้อ (3) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของเกณฑ์ตัดสินความจริงตามหลักกาลามสูตร เพราะฉะนั้นเหตุผลของฝ่ายตรงข้ามจึงไม่อาจเชื่อถือได้

กล่าวโดยสรุป เหตุผลทั้ง 2 กลุ่มดังกล่าวต่างมีจุดอ่อนร่วมกันอยู่ 2 ประเด็นคือ

ประเด็นแรก เกิดจากความเข้าใจผิดในเรื่องของภาษา เพราะตีความคำว่า “ประโยชน์” ของพุทธศาสนาในความหมายเดียวกับปรัชญาตะวันตก ทำให้ดูเหมือนว่าเข้ากันได้กับลัทธิประโยชน์นิยมเชิงตะวันตก แม้ว่าฝ่ายตรงข้ามอีกฝ่ายจะหักล้างแนวคิดนี้ด้วยการตีความว่า คำสอนในพุทธศาสนามีปรัชญาประโยชน์นิยมเป็นของตนเองหรือเรียกได้ว่าเป็นประโยชน์นิยมเชิงพุทธ แต่ผู้วิจัยกลับคิดเห็นตรง

กันข้ามว่า ไม่น่าจะเรียกได้เช่นนั้น เพราะประโยชน์ในที่นี้เป็นประโยชน์ในระดับปรมาตบัตถุญติ มีคุณค่าสำหรับพัฒนาคุณภาพจิตใจให้ดีขึ้น พัฒนาสติปัญญาให้สูงขึ้นทั้งโดยส่วนตนและส่วนรวม

ประเด็นที่สอง เกิดจากการตีความแบบแยกส่วน โดยเลือกตีความเฉพาะส่วนที่เป็นผลของการกระทำ ทำให้ดูเหมือนว่าข้อสรุปของฝ่ายตรงข้ามมีความถูกต้อง แต่เมื่อนำองค์ประกอบทั้งหมดของเกณฑ์ตัดสินมาพิจารณาร่วมกัน กลับพบว่า ไม่เป็นไปตามข้อสรุปของฝ่ายตรงข้าม เพราะในทางพุทธศาสนาไม่ได้ให้ความสำคัญเฉพาะผลของการกระทำเพียงอย่างเดียว แต่ให้ความสำคัญกับส่วนที่เป็นเหตุ ได้แก่ เจตนาและการกระทำด้วย นอกจากนี้ยังให้ความสำคัญกับคำติเตียนและสรรเสริญของวิญญูชนด้วย

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยเรื่อง “เกณฑ์ตัดสินความจริงตามหลักกาลามสูตร: การศึกษาเชิงวิเคราะห์ วิจัย และวิธาน” พบว่า เกณฑ์ตัดสินความจริงตามหลักกาลามสูตรมีประโยชน์ต่อการนำไปตีความสิ่งต่างๆ ได้ครบทุกกระบวนการสนธิ ทั้งยังสามารถเข้ากันได้ดีกับกระบวนการสนธิหลังนวกุค สายกลาง ซึ่งเป็นกระบวนการสนธิทางปรัชญาที่ทันสมัยที่สุดในเวลานี้ ดังนั้น จึงควรมีการนำไปวิเคราะห์ วิจัย และวิธาน หรือต่อยอดองค์ความรู้ให้กว้างขวางและลึกซึ้งเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตต่อไป

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นควรเสนอให้ผู้สนใจได้ศึกษาเกณฑ์ตัดสินความจริงตามหลักกาลามสูตร ด้วยการวิเคราะห์ วิจัย และวิธานเรื่อง “เกณฑ์ตัดสินความประพฤติดตามหลักกาลามสูตร” โดยวิเคราะห์ให้เห็นถึงปัญหาความขัดแย้งในการนำ

เกณฑ์ตัดสินความประพฤติตามหลักกาลามสูตร
ไปใช้ เพราะเท่าที่ผ่านมาในทางปรัชญาตะวันตก
ผู้ที่ยึด “เจตนา” เป็นเกณฑ์ตัดสินความประพฤติ
ก็จะปฏิเสธส่วน “ผลของการกระทำ” ได้แก่ ลัทธิ
หน้าที่นิยม (Deontologism) ส่วนผู้ที่ยึด “ผลของ
การกระทำ” เป็นเกณฑ์ตัดสินความประพฤติก็จะ
ปฏิเสธส่วนของ “เจตนา” ได้แก่ ลัทธิประโยชน์นิยม

(Utilitarianism) ดังนั้น การยึดเอา “เจตนา” และ
“ผลของการกระทำ” ในการตัดสินจึงดูเหมือนว่า
จะขัดแย้งกันเอง และเป็นปัญหาใหญ่ที่ต้องการคำ
ตอบว่า เกณฑ์ตัดสินความประพฤติตามหลักกาลาม
สูตรมีความขัดแย้งกันเองหรือไม่ ซึ่งหากตีความด้วย
กระบวนการตรรกศาสตร์หลังนวยุคสายกลางก็จะสามารถแก้
ปัญหานี้ลงได้ด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

- การศาสนา, กรม. (2525). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับหลวง**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรมการศาสนา.
- ธีรโชติ เกิดแก้ว. (2553). **พุทธปรัชญา มติการมองโลกและชีวิตตามความจริง**. กรุงเทพฯ :
คอมเมอร์เชียล เวิลด์ มีเดีย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2540). **พัฒนาวัฒนธรรมในตัวคนไทย**. กรุงเทพฯ : ธรรมสาร.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2551). **พุทธธรรม ฉบับขยายความ**. (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพฯ :
โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พุทธทาสภิกขุ. (2528). **ชีวิตนี้มีสำหรับทำประโยชน์ (ลองแหวกม่านอวิชชาสักกนิถเถอะ)**. กรุงเทพฯ :
การพิมพ์พระนคร.
- _____. (ม.ป.ป. (ก)). **ฟ้าสว่างทางประชาธิปไตย**. กรุงเทพฯ : ธรรมสภา.
- _____. (ม.ป.ป. (ข)). **ลักษณะ 80 ประการของพุทธศาสนา**. กรุงเทพฯ : อตัมมยตา.
- เอกวุฒิ บุตรโคษา. (2553). **การศึกษาเรื่องประโยชน์นิยมในพุทธปรัชญาเถรวาท**. สารนิพนธ์ ศาสตราจารย์
มหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- Bentham, J. (1984). **The Principle of Moral and Legislation**. New York : Hafner Publishing.
- Keown, D. (1992). **The Nature of Buddhist Ethaics**. London : MacMillan.
- Mill, J.S. (1951). **“Utilitarianism, Liberty and Representative Government**. New York :
E.P. Dutton and Company Inc.
- Padhamasiri De Silva. (1995). **“Buddhist Ethics” in A Companion to Ethics**.
Edited by Peter Singer. London : Blackwell Publishers.
- Stunpf, S.E. (1971). **Philosophy History and Problems**. New York : McGraw - Hill Book company.
- Beauchamp. T.L. (1982). **Philosophical Ethics : An Introduction to Moral Philosophy**.
New York: Mcgrawhill.
- Vatsyayan. K. (1986). **Made Easy Ethics**. New Delhi: Kedar Nath Ram Nath.